

Włodzimierz Czerkawski – pierwszy polski austriak?

Autor: **Damian Koniarek**

Włodzimierz Czerkawski (1868–1913) urodził się w Bursztynie koło Halicza. Po ukończeniu gimnazjum w Rzeszowie rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Lwowskim, następnie na Jagiellońskim. Na krakowskiej uczelni habilitował się w roku 1893, mianowany został prof. nadzwyczajnym w roku 1897, a zwyczajnym w roku 1906. Uważany jest za pierwszego polskiego ekonomistę, który był zwolennikiem i propagatorem szkoły austriackiej. Czerkawski „opowiedział się za jej zasadami zaraz na początku swoich studiów naukowych i pozostał im wierny do końca, co niewątpliwie odbiło się na jego indywidualności naukowej, na jego znamiennej jednolitości i wyrazistości silnie, jasno określonych poglądów”¹. W pracy *Teoria czystego dochodu z ziemi* (1893) opracował własną, oryginalną teorię o rencie gruntowej. Wbrew przyjętym poglądom Czerkawski twierdził, że ziemia i kapitał nie różnią się ani jako czynniki produkcji, ani źródła dochodów. Opierając się na Böhm-Bawerku doszedł do wniosku, że: „przyczyna dochodu z ziemi nie różni się niczym od innych zjawisk wywołujących inne rodzaje dochodów. Przyczyna powstania dochodu leży w czasie”².

Kolejną teorię przedstawił w dziele *Wielkie gospodarstwa³, ich istota i znaczenie* (1896). Zarzucił tam wcześniejsze, uznaniowe rozróżnienie przedsiębiorstw, oparte na wielkości jako powierzchowne oraz rozróżnienie oparte na mocy wytwórczej. Tę drugą formę podziału skrytykował, zwracając uwagę, że firmy niezajmujące się produkcją – przedsiębiorstwa publiczne, spółki zajmujące się handlem czy banki – nie zostałyby w ogóle wzięte pod uwagę przy takim podziale. Najważniejszym elementem dla Czerkawskiego jest w tym przypadku kategoria potrzeb. O zaspokojeniu potrzeb (społecznych lub klasowych) decyduje dochód gospodarczy, na którego podstawie należy

¹ Polski Słownik Biograficzny, T. IV, s. 335-336, Kraków 1938.

² E. Strasburger, *śp. Włodzimierz Czerkawski*, s. 3, Kraków 1914.

³ Pod tym pojęciem rozumiał zakłady produkcyjne.

przeprowadzić podział przedsiębiorstw na grupy. To potrzeby powodują pragnienie zapewnienia sobie wielkich dochodów, co jest cechą wielkich gospodarstw. Ekonomista pisze też wiele o podziale pracy, dochodząc do wniosku, że : „nie można potępiać istoty technicznego podziału pracy, należy go tylko ograniczyć do właściwych rozmiarów”⁴.

W roku 1905 Czerkawski, razem z Józefem Milewskim, wydał *Politykę ekonomiczną*, w której opracował m.in. rozdziały dotyczące dobrobytu, polityki przemysłowej i kwestii robotniczej. Zgadzał się na rolę, jaką pełniły związki zawodowe oraz dopuszczał możliwość poprawy sytuacji robotników poprzez tworzenie prawa i zatrudnianie pracowników przez państwo. Czerkawski proponował wprowadzenie ceł na niektóre towary, tak aby móc stworzyć własne gałęzie przemysłu, chronione przez pewien czas przed dowozem z innych państw. Był jednak zdecydowanym przeciwnikiem socjalizmu, czemu dał wyraz w tekście *Ruch społeczny a socjalizm* (1891), krytykując kolejnych przedstawicieli socjalizmu od jego najwcześniejszych reprezentantów.

W swoich zainteresowaniach badawczych zajmował się statystyką i demografią, publikując prace na temat zaludnienia Galicji i Polski, a także migracji ludności. Był jednym z założycieli Szkoły Nauk Politycznych w Krakowie i wychowawcą znakomitych ekonomistów, m.in. Adama Krzyżanowskiego i Romana Rybarskiego.

Wybrana bibliografia i teksty Czerkawskiego dostępne online:

Świętej pamięci Włodzimierz Czerkawski (autor Edward Strasburger 1882 - 1923)

<http://kpbc.umk.pl/dlibra/doccontent?id=81173&from=FBC>

Polityka ekonomiczna:

<http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/doccontent?id=248563&from=FBC>

Kwestia drożyzny:

<http://zasoby.kangur.uek.krakow.pl/djvu/index.php?kat=22525&col=ksiazki>

Teoria czystego dochodu z ziemi:

<http://zasoby.kangur.uek.krakow.pl/djvu/index.php?kat=5282&col=ksiazki>

⁴ Dokładniej teoria ta zostanie przedstawiona w kolejnych tekstach o Czerkawskim.